

DRUGI CRNOGORSKI ŠUMARSKI FORUM

- KOLAŠIN, 14.12.2011. GODINE -

Dobar dan, hvala svima na posjeti,... posebno bih zahvalio prisustvu...

Kada smo prije par godina počinjali u Upravi za šume da postavljamo stvari na nove osnove, bili smo svjesni da se ne smijemo ponašati kao u onoj priči o ljudima koji su išli kroz šumu i umrli od hladnoće, jer nisu vidjeli drvo za potpalu oko sebe. Kada pričate o menadžmentu, pričate o planiranju, egzekuciji i kontroli, ali prije svega uvijek dolazi kraljica znanje, da ne upotrebljavamo moderniji politički izraz know how (nou hau) koji znači potpuno isto to. Događanja, kao što je ovo su sjajna prilika da razmijenimo mišljenja i iskustva, i kroz otvorenu diskusiju stvorimo pretpostavke za usvajanje novih kvalitetnijih ideja i znanja i time stvorimo korist za našu užu i širu zajednicu.

Jer, ukoliko nije tako, onda ćemo imati onu drugu priču, kao u šali o drvetu koje je palo na političara u šumi – iako niko nije bio tamo da čuje njegove vapaje, niti drvo kako pada, aplauz se ipak prolomio kroz šumu.

Jer, mi šumari jako dobro znamo da je na kraju krajeva u svakom smislu, ekonomskom, socijalnom, političkom, a ne samo šumarskom, mnogo lakše stvoriti pustinju nego šumu.

U idućih par minuta bih vam dao pregled trenutne situacije u domenu šumarstva i šumske industrije u Crnoj Gori. Nakon toga ću biti otvoren za vaša pitanja.

Počeo bih sa vizijom onoga što smatramo određenim ostvarenim prednostima i solidnom osnovom za buduće aktivnosti. Čak moram priznati da smo u Upravi za šume ponosni na količinu do sada završenog posla za koji smatramo da nas izdvaja kao jedan od odgovornijih i proaktivnijih državnih organa. Ovo naravno nikako ne znači da ne uviđamo ogromne dalje mogućnosti za napredak o čemu ću kasnije takođe dati komentar.

Dakle, usvojena je i donešena većina ključnih propisa i dokumenata. Potpisana je većina dugoročnih Ugovora sa koncesionarima odnosno, korisnicima šuma sa veoma preciznim obavezama i države i korisnika. Poštovani su u velikoj mjeri evropski standardi, na način što su u fazi stvaranja uslova za potpisivanje Ugovora učestovali kroz zaista brojne i razne projekte eksperti i EU i šire, te su njihova mišljenja posebno uzeta u obzir kao relevantna. Sem očiglednih i jasnih ekonomskih interesa, koji su uzajamno regulisani kroz Ugovore, analizirani su i uzeti u obzir i ekološki, socijalni, turistički i ostali potencijali šuma. Naravno, kao najbitnija posljedica svega toga, smatramo da su korisnicima šuma obezbijeđeni ravnopravni uslovi za poslovanje u okviru šire regije jugoistočne evrope, ako ne i stvorena i određena superiornost u odnosu na druge subjekte tržišne utakmice iz okolnih zemalja. Definitivno, neuređeno stanje od prije svega par godina je u ovoj oblasti prošlost. Sad dolazi trenutak kada treba promijeniti poslovnu filozofiju crnogorskih drvoprerađivača, kao i samu bit njihovog razmišljanja. Mora se shvaititi sledeće – na jednom vrlo osnovnom nivou opstaće oni kojima će jasna pravila biti okvir u ponašanju i poslovanju, a napredovaće samo oni koji budu ulagali u znanje, razvoj kadra i proizvodnih programa. Naravno, jasno je da ove i ovakve promjene za pojedine prerađivače nisu lake, jer je potrebna prije svega promjena mentaliteta, da bismo uopšte mogli pričati o promjeni poslovne

filozofije. Međutim, vrijeme je majstorsko rešet. Ko shvati prije da je država u kapitalizmu više REGULATOR, a manje pomagač, taj će i opstati i napredovati. Par preporuka koje smo izrekli našim lokalnim partnerima-drvoпрераđиваčима su da ukoliko nemaju dovoljno sopstvenih sredstava, neka animiraju strane partnere, jer na taj način će biti u dugoročnoj prednosti u odnosu na regionalne utakmice. U ovom trenutku imamo i loših i dobrih primjera u poslovanju naših partnera. Takođe, našim partnerima su potrebni pravi primjeri iz „najbolje prakse“ u ovoj industriji, odakle god dolazili. Ovo nije toliko kompleksna industrija i poboljšanje nivoa znanja iz domena menadžmenta, produktivnosti, proizvodnih programa i drugih aspekata vezanih za ovu industriju, je relativno lako dostupno. Doći će vrijeme za nekoliko godina da se osvrnemo unazad i da vidimo šta smo uradili. Zato, sad moramo imati viziju, kao što smo je imali prije nekoliko godina. Dobri primjeri partnera, investicija, povećanja obima poslovanja?

S druge strane moramo biti svjesni potencijalnih budućih problema i raditi na natičipiranju istih. Svestrano i kritično sagledavanje svih aspekata našeg sistema, čak i onih koji na prvi pogled djeluju kao adekvatni, je neophodnost.

Prije svega, tu su rizici koji su svojstveni u sistemu dugoročnih koncesija, koje s jedne strane doprinose stabilnosti poslovanja koncesionara, ali se usporava mogućnost države da uvodi promjene i reaguje na novonastale okolnosti, što vidimo kao definitivnu opasnost posebno u kontekstu globalne ne krize, već sada možemo slobodno reći kriza koje su se nadovezali jedna na drugu. To potencijalno može nanijeti značajnu štetu ekonomiji zemlje. Mi smo već pokušali koncipiranjem postojećih ugovora i u određenoj mjeri uspjeli ublažiti ovaj rizik, ali u svakom slučaju o ovome se mora voditi računa, jer je pitanje koliko država treba

da se miješa, čini mi se ovih dana postalo globalno pitanje, a ne samo naše. Jedini odgovor je zapravo dugoročna vizija o tome gdje želimo biti kroz x-y godina, kombinovana sa maksimalnom kratkoročnom fleksibilnošću i države i učesnika na tržištu. Konkrento međutim, dilema postoji i danas, da li je godišnja promjena koja se radi na osnovu postojećih Ugovora i postojeće zakonske infrastrukture dovoljna da koncesionari minimiziraju troškove, promovišu produktivnost, inovativnost, dodatnu finalizaciju proizvodnje,..itd. Možda je trenutak sem raskidanja Ugovora da se kod pojedinih koncesionara sporazumno smanji odobrena sječa za preostale godine, kao neka vrsta kompromisa u kojem bi oni bar parcijalno mogli nastaviti svoje aktivnosti čime ostavljamo dovoljno nazovimo ga „sjemena“ za što veću buduću konkurentnost, koja je u opštem interesu, a da se neposječeno plasira na tržište putem kratkoročnih konkurentskih prodaja. /ALPET, WOOD/ Nepristrasna analiza takvih Ugovora pod nadzorom Ministarstva i egzekucijom Uprave za šume, bi po nama mogla biti odgovor na ovakve postojeće slabosti. Naravno, ostajemo otvoreni da uzmemo u razmatranje sva moguća kreativna rješenja na ove i ovakve izazove, koja mogu doći sa bilo koje strane, i koristim priliku da naglasim otvorenost, kako mojih tako i vrata svih zaposlenih menadžera Uprave za šume, za sve inicijative koje doprinose.

Šta su naše šanse u periodu pred nama?

Sa zadovoljstvom bih spomenuo da su i neke susjedne države iskazale interes za našu praksu dugoročnih Ugovora. Sada već četiri godine nijesu period za definitivne zaključke, ali ipak jesu dobar osnov za doradu sistema i razradu novih šansi. Preduslovi za ovo su stvoreni novim Zakonom o šumama, koji reguliše uslove za razgovore o modelu utvrđivanja kvaliteta korišćenja drvne mase u

odnosu na izlicitovane cijene, kao i otvorene mogućnosti za usklanjivanje cijena iz godine u godinu, čime smo pravno regulisali naš pokušaj da u okviru stabilnosti koju smo stvorili dugoročnim ugovorima, nađemo potrebnu fleksibilnost za naše partnere.

Potom, programi kao što su Natura 2000 o zaštiti prevashodno životinjskog, ali i biljnog svijeta na teritoriji šuma su za nas i šansa i prijetnja, ali uvijek u okviru stare paradigme - šansa za one koji poznaju i razumiju projekat, a prijetnja za one koji ga ne razumiju. Ovakve stručne rasprave i prezentacije dovode do prioriteta i do boljih rješenja i mi uvijek potenciramo raspravu raznih interesnih grupa, ali u jednom trenutku moramo pogledati na primjer na sektor energetike, tj. izgradnje hidroelektrana u Crnoj Gori i imati u vidu da niti su novac, niti vrijeme neograničeni, te da će se morati donijeti neke odluke koje NEMINOVNO neće svima biti po volji, za šta je potrebna kako politička hrabrost, tako i kvalitetan prethodni rad na donošenju odluke, a mi vjerujemo da posjedujemo kvalitete i za jedno i za drugo. Dakle, vrijeme nam jeste šansa, ali u pojedinim trenucima, rekao bih posebno u ovom skuplja od novca.

Dalje, šansa je sjemenarska proizvodnja, jer bez obzira na ekologiju ovih prostora dosta je ovoga sačuvano i treba ga i dalje razvijati. Državna lovišta su takođe prilika za nove standarde, te smo već formirali mlad i stručan tim koji će se baviti tim pitanjima. Ovom opaskom ne želim da se uključujem u polemike vezane za lovstvo u CG, već ovo svakako vidim kao šansu i Uprave za šume i Crne Gore za napredak i kvalitetnije stadarde u ovoj oblasti.

Planovi upravljanja koje donosi Uprava za šume su takođe velika šansa. Mislimo da su i šume, a posebno šumsko zemljište resurs koji na pravi način treba iskoristiti u

razvojnog smislu, a da se uspije u težnji da se ne naruši životna sredina ili da se uticaj smanji tako da bude što manji.

Analiza poslovnih procesa i šumarski informacijski sistem će doprinijeti boljem upravljanju šumama i šumskim zemljištem. Uprava za šume je značajno učestovala u realizaciji ovih dokumenata, što će biti dobra osnova u trenutku primjene i jednog i drugog dokumenta. Svih 14 interno-klasifikovanih ključnih grupa poslova su detaljno snimljene i za svaku grupu poslova je procijenjeno vrijeme potrebno za realizaciju, vezani resursi, potrebne autorizacije itd. Samim tim i predlog nove uravnoteženije organizacije doprinijeće efikasnijoj realizaciji svih funkcija. Prošlo je vrijeme da imamo inženjere koji doznače 3000 m³ i onih koji doznače 20000 m³ za istu platu. Šansa su i novoprimljeni kadrovi raspoređeni na način predviđen novom sistematizacijom, urađenom na osnovu poslovnih procesa, tj. drugim riječima očekujemo značajan pozitivan uticaj od pravih ljudi na pravom mjestu u pravo vrijeme, podržanih pravim alatima.

Naravno, ne smijemo zaboraviti ni potencijalne opasnosti na putu ka realizaciji naše viziji o drvoprerađi, kao jednom od značajnih stubova ekonomskog prosperiteta Crne Gore.

Iako je evidentno da je sistem drvoprerađe kroz poduzete aktivnosti odolio spoljnim prijetnjama, a da ovo nije samo ispravna politička frazeologija svjedoči i dokumentovani oporavak u 2011. godini koji je zabilježio povećanje korišćenja šuma za iznad 15 %, dok su prihodi Države uvećani za sjajnih više od 50 % u odnosu na 2010-u, čime smo dali najbolji mogući doprinos rješenju ključnog državnog problema budžetskog deficita, a imamo i očekivanje da će rezultati do kraja godine ove pokazatelje dodatno poboljšati. Jedini pravi test je poslovanje u

okviru regije, a to je moguće jedino i moraće se odraditi u okviru kvalitetnije saradnje sa Bankama, što je trenutno veliki problem naših partnera i opasnost koja se ne smije predvidjeti. Vrlo jednostavno, banke, kako shodno globalnim kretanjima, da se teže odlučuju na ulaganje i uz to traže veći povrat sredstava, kao i lokalnim specifikumom da nemaju povjerenje ulaganja u ovu oblast, mogu da značajno uspore unapređenje šumarstva u Crnoj Gori. Mi radimo na tome da animiramo, kako banke i naše partnere, tako i kvalitetnijom saradnjom sa stranim partnerima, traženjem alternativnih pravaca uslovljenih promjenama na tržištu, da stvorimo što kvalitetnij ambijent sa potrebnim povjerenjem u povrat uloženog i zaradu. Međutim, iako s jedne strane povremeno banke jednostavno prate politiku svojih globalnih centrala i propuštaju šanse za oplođenje sredstava, s druge strane na nama je da stvorimo potencijal za poslovanje, a izraubovani kapaciteti i nestručni kadrovi ne mogu biti garancija dobrog poslovanja. Naravno, za neke stvari su potrebna ulaganja koja opet kontrolišu indirektno banke, tako da tu postoji jedna vrsta vrzinog kola koje se mora prevazići kvalitetnim planovima, više radom na terenu, a manje slanjem dopisa, i uspostavljanjem povjerenja na svim nivoima.

Prijetnja ozbiljnim korisnicima su i oni koji su navikli da ostvaruju profit na neuređenim odnosima i u zoni sive ekonomije. Ovoga jednostavno više ne smije i ne može biti. Potom bih ja, jer je to u mom opisu posla postavio pitanje - Gdje je dugo najavljivana strategija razvoja drvoprerade? Ali bih u istom trenutku htio da skrenem pažnju, da za nju veći interes od mene moraju iskazati interes najbolji drvoprerađivači, jer bi se u njoj na još poslovno višem nivou uokvirili odnos države i korisnika šuma, čime bi se sigurno stvorile dodatne mogućnosti za razvoj ove industrije i samim time bolje profite.

Uz rizik da se ponovim, ali zbog želje da naglasim važnost teme, rekao bih da upravljanje promjenama u ovakvim vremenima traži dodatna znanja i dodatno angažovanje, jer u protivnom, ova nas prijetnja sve zajedno može skupo koštati. Sporost u usklađivanju podzakonskih akata je nažalost činjenica na koju također moramo obratiti pažnju i prevazići je.

Potencijalna opasnost šumama na koju se mora obratiti posebna pažnja je i činjenica da su budžetski prihodi lokalnih samouprava od šuma u odnosu na raniju raspodjelu porasli, i sada već na nivou od 70 % od raspodjele, te tu ne smijemo podleći pritiscima i lobiranjima koji privremeno popune ispražnjene lokalne budžete, ali ostave pustinja na brdu za koje je ukonačnom odgovorna država i centralizovane agencije poput naše. Pritiske moramo očekivati i od „slobodnih strijelaca“, pojedinaca i kompanija koje su u nekim prethodnim vremenima ostvarivale značajnu dobit od neuređenosti tržišta ili smanjenih prihoda države, što neminovno vodi ka tome da se koriste kako dozvoljena sredstva kao lobiranje, ali i neka nedozvoljena. Pozivam posebno medije da ne podliježu širenju glasina, već da uvijek dvostruko provjere izvore i saslušaju obje strane šta imaju da kažu, jer pred nama je težak period balansiranja – stvaranje većih prihoda uz očuvanje šumskih resursa. Ova Uprava za šume je dokazala da to može, što je i dokumentovano nedavnim popisom šuma sponzorisanom od strane Njemačke vlade i EU. U istom tom periodu smo stekli i iskustvo da neodgovorni pojedinci, ponekad u sprezi između sebe, ne prezaju ni od čega da bi poturili svoje interese kao državne.

I konačno, bitka sa novim materijalima je velika prijetnja. Dragi prijatelji, postojao je jedan grad u Engleskoj, High Wycombe (Haj Vajkomb), koji je u 19-om stoljeću

obezbjeđivao namještaj za čitavo Britansko Kraljevstvo, a danas ta industrija ni na lokalnom nivou nema značaja, a kamo li na nivou države. Naravno, ne treba ovo shvatiti kao prijetnju za opstanak drvne industrije uopšte – drvo je takav resurs da će uvijek imati svoju primjenu, ali da li ćemo mi biti sposobni da se prilagodimo tim novim primjenama, ne smije biti dovedeno u pitanje.

Na kraju

Uprava za šume će i dalje vršiti poslove precizirane Zakonom o šumama i Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. Uzaludni će i dalje biti pritisci na bilo koji organ Uprave za šume u bilo kojoj djelatnosti. Čine nam kratkoročno teškoće razne prijave, prigovori, medijska prozivanja, pa dolazile ma od bilo koga. Ali, evo ovom prilikom bih uputio pozivnicu da ih bude još više, tj. da pozovem sve strane koje smatraju da su oštećene, da se žale na sve Zakonom dozvoljene načine, jer pomalo paradoksalno, to će nama zapravo pomoći u ciljevima očuvanja šuma koje sam spomenuo, a pošto još nijedna nepravilnost nije dokazana, znam da dok je ova Uprava za šume tako će biti i dalje. Sloboda zvonitamo gdje se mišljenja sukobljavaju. Nećemo to shvaiti lično, jer znamo da to oni ne rade zbog nas, već zbog njihove realnosti, u kojoj oni žive, da pojedinačni interesi treba da budu podređeni opštim. Nelagodnosti ovim povodima imali smo dosta, ali nastojimo raditi javno i dostupno, i postupiti ka svima na jednak način. Ovakav pristup je po našem mišljenju najbolji doprinos Uprave za šume reformi šumarskog sektora, i u širem smislu, evropskom putu Crne Gore.

DIREKTOR,

Radoš, Šućur, dipl.ing.